

"Mahiyeti insan" ve "hakikati insan" kavramlarını izah eder misiniz, farkları nelerdir?

Mahiyet, kelime olarak bir şeyin içyüzü, aslı, esası, bir şeyin neden ibâret olduğu, kühü, hakikatı gibi bir çok manalara geliyor. Bir insanın maddi ve manevi bütün haline ve ahvaline mahiyet diyebiliriz.

İnsan kendi mahiyetine ve mahiyetine yerleştirilmiş sayısız duygu ve cihazlara dikkatle baksa, bu dünya için değil, ahiret ve beka için yaratıldığını ve her bir duygunun yüzünün ahirete müteveccih olduğunu kabul eder. Ve insanın hakikatının bundan ibaret olduğunu idrak eder.

Mesela, kalpteki aşkı beka bu dünyaya sığmıyor. Kalp ebedi yaşamak arzu ettiği halde, dünya geçici ve fanidir. Ya da kalbin o kadar çok emel ve arzuları vardır ki, bu dünyada binden birisine ulaşamıyor.

Ruh latif ve nurani bir varlıktır, dünyevi ve cismani kayıtlardan sıkılır ve bunalır. Ama ceset kafesinde kayıt ve prangalar içindedir. Demek ruhun mahiyeti de bu maddi dünyaya sığmıyor, daha nurani ve latif olan bir alemi talep ediyor. Ruhun o kadar çok incelikleri var ki, hepsi dünya torbasını yırtıp başlarını çıkararak ebed ebed diye iniyorlar.

Akıl, kapasitesini bu dünyada tam olarak kullanamıyor. Demektir ki, kullanacağı başka ve daimi bir alem var olduğu anlaşılıyor. İnsanın akli melekesini kayıtlayan ve hakikatleri görmesini engelleyen o kadar çok maddi gaflet ve sebepler var ki, akıl bu kayıt ve engellerden dolayı bazen en zahir bir hakikati bile göremeyebiliyor. Halbuki akıl mahiyet olarak onları anlamaya müsaittir, ama akli çevreleyen karanlık perdeler onun anlamasına engel teşkil ediyorlar. Akıl da ahiret aleminde özgürlüğüne kavuşacaktır, tıpkı kalp ve ruh gibi.

Yukarıda özet olarak ifade ettiğimiz gibi, insanın duygu ve latifelerinin anatomisi bu dünya için olmadıklarını gayet zahir bir şekilde ortaya koyuyor. Tıpkı anne karnındaki bir çocuğun, azalarını anne karnında kullanamamasının kullanabileceği bir aleme işaret etmesi gibi. Nasıl ki, anne karnındaki bebeğin azaları dünyaya işaret ediyor ise, aynı şekilde dünya hayatı da ahiret alemine nispetle anne karnı gibi dar ve sınırlı olduğu için insanın latife ve duyguları ahiret alemine işaret ediyor.

Dünya hayatı insan mahiyetine dar gelen bir elbise hükmündedir. Bu da insanın bu dünyaya ait olmadığını en büyük ispatıdır. İnsanın talep ve arzularının bitmemesi ahirete işaret eden küçük bir levhadır. Ama insanoğlu peygamberleri dinlemeyip, kendi akıl ve hevasının peşinde gittiği için, ahirete bakan duygularını dünyanın gelip geçici işlerine sarf ediyor. Bu da o duyguları tatmin etmediği için ruhi

sıkıntı ve azaplar başlıyor.

Bir şey asıl amaç ve gayesinde kullanılmaz ise, ya kıymetten düşer ya da atıl, işe yaramaz bir vaziyete sukut eder.

İnsan mahiyetine takılan yüksek duygu ve cihazlar dünyanın adi ve basit meselelerine sarf olunmak ya da onları temin etmek için verilmemiştir. Allah'a kul olmak ve saadeti ebediyeyi kazanmak için verilmiştir. Dünyanın fani ve basit işleri ahiret hayatına nispetle gübre ve necis şeyler gibi önemsizdir. Kıymetli şeyler kıymetsiz maddeleri elde etmekte kullanılmaz, kullanılırsa kıymetten düşer değersiz bir hal alır.

Bu hakikati bir misal ile akla yaklaştıralım: Milyon dolarlık çok lüks bir uçak bize hediye edilse, biz bu uçağı alıp tavuk kümesi ya da buna benzer adi ve basit işlerde sarf etsek, yani uçağı gayesinin dışında bir alanda kullansak, elbette hem uçağı hediye eden o cömert Zata hem de uçağın yapılış gayesine ihanet etmiş olur ve bir tedib ve tokadı hak ederiz.

Aynı şekilde, insanın fitrat ve mahiyetine takılan duygu ve cihazlar Allah'ın çok yüksek ve kıymetli birer hediyeleridir. Veriliş sebep ve gayesi ise Allah yolunda kullanmak ve ahireti kazanmak içindir. Biz bu duyguları ve cihazları kumar, içki, zina, hırsızlık, hile gibi adi ve süfli haramlarda sarf edersek, bir nevi gübre deşiren tavuklar konumuna düşeriz. Hakikat-i halimizi incitmiş oluruz.